Kelile ve Dimne (8) - Hükümdar ile Kuş Fenze

Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne (7) – Baykuş İle Kaplumbağa

Hükümdar Debşelîm, filozof Beydebâya dedi ki:

- Bu hikâyeyi de dinledim. Şimdi birbirlerinden uzak durması gereken azılı düşmanları anlat.

Beydebâ aldı sözü:

- Anlatırlar: Hint hükümdarlarından Feridun adlı padişahın bir kuşu varmış Fenze adında… Fenze ile cücüğü pek güzel öterlermiş. Padişah bu kuşları çok sevdiği için hanımının yanına konulmalarını emretmiş; hanımına da sıkı sıkı tembihlemiş "Aman ha, dikkat et bu kuşlara; iyi koru onları!" diye.

Olacağa dur denmez; hanım bir erkek çocuk doğurmuş. Çocukla cücük birbirlerine ısınmışlar; ikisi de kendi aralarında tatlı tatlı eğleniyorlarmış. Anne Fenze ise her gün dağa uçuyor hiç kimsenin bilmediği garip bir meyve getiriyormuş. Yarısını hükümdarın oğluna yarısını da kendi cücüğüne yediriyormuş.

Bu harika meyve iki yavrucağın sağlıklı büyümelerine ve kısa zamanda gencelmelerine yol açıyormuş. Hükümdar da açıkça tanık olduğu bu enteresan hadiseden ötürü Fenze'ye daha çok hürmet gösteriyor, daha fazla ihsan ediyormuş gün geçtikçe...

Fenze yine bir gün meyve devşirmek için dışarı çıkmış. Bu arada cücük şehzade ile oynamakta iken duramıyor, arkadaşının kucağına pisliyormuş. Çocuk ansızın hiddetlenip cücüğü tuttuğu gibi yere çalmış; zavallı oracıkta can vermiş... Bir süre sonra Fenze saraya gelmiş, yavrusunu kanlar içinde yerde cansız bulunca çığlığı basmış.

Ağlamış, ağlamış... Habire de söyleniyormuş:

"Yazıklar olsun ahdini tutmayan hükümdarlara!... Hukuka riayet etmeyen, dostunu korumayan, edepten nasipsiz hükümdarlarla dostluk kuranların vay haline!... Hakikatte onlar hiç kimseyi sevemez, hiç kimsenin kıymeti yok onlar nezdinde. Ancak birinden bir fayda umduklarızaman yanaşır, bilgisinden istifade etmek için adam tutarlar. Lâkin amaçlarına erişince ne dostluk kalır ne saygı, ne ihsan ne de hukuka riayet!... Böyle hükümdardan işlerini daima cürmü cefa ve ikiyüzlülükle götürür. İşledikleri nice büyük hatayı küçümser ama istedikleri en hafif, önemsiz bir şey engellenmeye görsün!... Birden azılı bir canavar kesilir, zalimlerin zalimi olurlar. İşte bu hükümdar da öyle, dostuna zulmeden merhametsiz bir nankör olduğu için…"

Kuş zehir zemberek bu lâfları ettikten sonra hınçla şehzadeye atılmış, gözünü çıkarmış ve havalanıp sarayın saçağına konmuş.

Hadise kendisine aktarılınca çok üzülen hükümdar, kuş Fenze'yi tuzağa düşürme arzusuyla yaklaşmış ve demiş ki:

- Senin canın emniyette olacaktır. Sana bir şey yapmayacağım, in artık Fenze kardeş.

Kuş cevap vermiş:

- Ey Padişah!... Elbette zalime hesap sorulacak. Şu anda kurtulsa cezadan, ilerde asla kurtulamayacak. Hatta nesilden nesle devam edecek bu ceza. Senin oğlun benim biricik yavrumu mahvetti; ben de cezasını derhal verdim.

Hükümdar:

- Hayatım hakkı için ey dost, ne olursun dur dinle… Biz senin yavruna zulmettik. Sen de bizden öcünü aldın. Artık senin bizden, bizim senden alıp veremediğimiz bir şey kalmadı. Haydi sakin ol ve can güvenliğinin sağlanacağına inanarak gel yanımıza.

Fenze itiraz etmiş:

- Asla sana dönmeyeceğim. Zira dirayetli kişiler "İntikam alacak adama yaklaşma!" der. Gizli bir kini olan kişi, sana lütfedermiş gibi davranıyorsa, sende bir kuşku uyanır da ondan kaçma ihtiyacı hissedersin tabii olarak. Böyle birine karşı en iyi tedbir, uzak durmak ve daima "bir şeyler yapacağından" endişe etmektir. Derler ya: "Akıllı adam ana babayı dost, kardeşleri arkadaş, eşleri refik, oğulları iyi nam, kızları hasım, akrabayı borçlu ve kendisini yapayalnız görür."

Ben de bir yalnızım; yabancıyım ve kovulmuşum artık... Benim payıma ağır bir hüzün düştü sizin saltanatınızdan. Hiç kimse taşıyamaz onu, derdime kimse ortak olamaz. Ben gidiyorum. Sana benden bol selâm...

Hükümdar almış hemen sözü:

- Eğer sen bizim yaptığımıza karşılık vermeseydin yahut biz zulmetmeden sen bu işi yapsaydın durum senin dediğin gibi olurdu. Fakat önce biz sana yapacağımızı yaptık... Senin suçun ne ki bizden kaçıyorsun? Niye bize güvenmiyorsun? Gel, dön artık evine. Sana aman veriyorum.

Kuş Fenze cevap yetiştirmiş:

- Şunu bilmelisin ki kin ve husumet kalbe yerleşir ve daimî bir acı kaynağı olur. Dil her zaman kalptekini olduğu gibi söylemez. Kalbin dile şahitliği, dilin kalp adına avukatlık yapmasından daha sağlam, daha gerçekçidir. İyi biliyorum ki senin kalbin benim dilime, benim kalbim senin diline güvenmiyor.

Hükümdar itiraz etmiş:

- Bilmiyor musun, pek çok insan arasında derin kinler ve düşmanlıklar vardır ama aklı başında olan, uzun uzadıya kin beslemez; bu hisle kendini bitireceğine meseleyi kökten halleder, düşmanının işini bitirir.

Kuş Fenze:

- Doğru söylüyorsun bu konuda. Ancak basiretli kişi asla inanmaz intikam hissiyle yanan adamın asıl hadiseyi unutup kalbini her türlü kin ve nefretten temizleyeceğine… Akıllı adam tuzak, hile ve komplodan daima endişe eder böyle durumlarda… İyi bilir ki düşmanların bir kısmı dikine gitmekle bertaraf edilmez; vahşî filin ehlî fille avlandığı gibi iltifat etmek ve yumuşak davranmak gerekir bu gibi hallerde...

Hükümdar cevap vermiş:

- Akıllı adam dostunu asla terk etmez, arkadaşları ile bağını koparmaz. Canından endişe etse bile onlardan ayrılmaya yanaşmaz. Bu huy hayvanların en aşağısında bile vardır. Bilirsin niceleri köpek oynatır, sonra onu keser ve etini yer ama sahibine ünsiyet peyda etmiş köpek asla ayrılmaz ondan.

Fenze almış sözü:

- Kin ve nefret her yerde, herkeste dehşetlidir; sahibini alev alev yakar. En dehşetli olan ise hükümdarın kalbinde yeşerendir. Zira hükümdar taifesi intikam almayı din gibi görürler. Onlar öç almak için çaba göstermeyi şeref sayar. Akıllı kişi, kindar adamın sakinleşmesine aldanmaz. Ondaki kinin için için yandığını bilir.

Tahrik ettirici bir sebep zuhur etmedikçe kül altında ödünsüz bekleyen köze benzer kin… Kor ateş nasıl iştahla çıtır çıtır yakacağı odunu ararsa kin hissi de kendini zuhur ettirici sebepler arar, bahaneler bulur. Bulduğu anda parlar, sarı dilli dev alevler gibi… Artık kindara ne yumuşak söz ne alttan alma ne yalvarıp yakarma ne de "Haklısın!" demek fayda eder. Ancak hasmının canı kindarın içindeki ateşi söndürebilir.

Evet, bazı kindarlar özel yararlar temin etmek ve bazı zararlı şeylerden de kurtulmak için hasmına yaklaşır, bir süre onunla kalabilirler. Fakat ben içindeki nefret ateşini kısamayacak kadar âcizim; kendime hâkim değilim.

Senin kalbin dilinle aynı olsa da bana faydası yok artık bunun. Ben daima korku, endişe keder ve öç hisleriyle yanacağım seninle yan yana olduğumuz sürece. Bizim için en uygun karar ayrılmaktır vesselam.

Hükümdar almış sözü:

- Ben kesin olarak bildim ki kimse kimseye bir şey yapamaz kaderde yazılandan gayrı ve küçük büyük ne gelmişse başa, ancak bir malûm kader ve kaza ile olmuştur. Nasıl ki mahlûkatın yaratılışı, çocuğun doğuşu ve canlının yaşayışında yaratıkların hakiki bir müdahalesi söz konusu değilse, fâni olanın gidişi ve canlının ölümü de böyledir. O halde sen benim oğluma yaptığın eza konusunda nasıl mesul değilsen benim oğlum da senin yavruna yaptığı şeyde mesul değil...

Öyle değil mi ya, bunların hepsi önceden takdir edilmiş bir kaderdir ve her birimizin kendine özgü bir mazereti var. Dolayısıyla kaderin getirdiklerinden sorumlu olamayız.

Fenze cevap vermiş:

- Evet kader elbette senin dediğin gibi bir takdir işidir. Ancak bu durum, sağduyulu kişinin tehlikeden uzaklaşma ve zarardan kaçınma hususunda bir şey yapmayacağı anlamına gelmez. Bilakis akıllı adam tedbirini alır, gücünü sarf eder ve bununla beraber kadere inanır. Hakiki kader inancı böyledir...

Ben biliyorum ki sen içinden geçeni söylemiyorsun bana. Aramızda öyle basit bir hadise vuku bulmadı; senin oğlun benim yavrumu öldürdü, ben de senin oğlunun gözünü çıkardım... Sen aslında beni tuzağa düşürüp işimi bitirerek içinde alev alev yanan öç ateşini söndürmek istiyorsun. Oysa ben şimdi ölmek istemiyorum. Eskiler derler ki "Yoksulluk belâdır, tasa belâdır, düşmanın civarında bulunmak belâdır, dostlardan ırak olmak belâdır, hastalık belâdır, ihtiyarlık belâdır. Lâkin tüm belâların büyüğü elbette ölümdür."

Ruhu acıyla kıvranan kişiyi ancak aynı acıya müptelâ olan anlar. Bende de sendeki dayanılmaz elemin bir benzeri var; içim yanıyor ve seni anlıyorum. Seninle olmak, beraber gezmek bana hayır getirmez. Zira sen ne zaman benim senin oğluna yaptığımı hatırlasan, ben de ne zaman seninkinin benim yavruma yaptığını hatırlasam kalplerimiz nefretle kararacaktır.

Hükümdar cevap vermiş:

- Kalbinde iz bırakan dostun dostluğunu unutturacak denli kara bir kin dalgasına kapılan kimseden hayır yoktur.

Fenze almış sözü:

- Tabanı yaralı adam itile kakıla yürümeye mecbur kalsa veya kendi arzusuyla yürümek istese muhakkak açılacaktır yarası ve müthiş bir ıstırap verecektir ona. Gözü yanan adam yüzünü rüzgâra çevirirse acıyla kıvranacaktır. İntikama kurban gidecek kişi de intikam alacak adama yaklaştığında hayatının kumarını oynamış olur.

Bu dünyada yaşayan kişi tehlikeden kaçınmalı, belâ gelecek yere sokulmamalı, ölçüp tartarak işe başlamalı, kabadayı edalarıyla gücüne güvenmemeli, itimat etmediği adamlarla yola çıkmamalıdır. Zira kim kaba kuvvete güvenir de tehlikeye atılırsa kendini ölüme teslim etmiş demektir. Yaşaması için gerekli olan yiyecek ve içeceğini hazırlamadan yola düşen ve asla takat getiremeyeceği işlerin peşinde koşan adam kendini helâk eder.

Boğazına tıkanacak kadar büyük lokmayı yutan ölçüsüz adam elbet debelene debelene boğulacaktır. Düşmanın lâfına aldanarak ihtiyatı terk eden kişi herkesten çok düşmandır kendine karşı. Ne getirip ne götüreceği, hangi sırlara gebe olduğu hususunda bilgi elde edilemeyecek kader mevzuu hakkında fikir beyan etmek kimsenin haddine düşmez. Kişiye düşen ihtiyata sarılmak, tedbiri almak, özgücünü sonuna kadar seferber etmek ve kendini mesul tutmaktır. Akıllı kişi imkânı nispetinde kimseye dayanmamaya çalışır; kaçış ve kurtuluş yolu varken kendini endişeye sürükleyen mıntıkada beklemez. Benim de gideceğim pek çok yol var. Nereye gitsem gideyim kendime yeterim, işimi bulurum.

Beş nitelik vardır; kim bunlara her zaman sahip olursa asla muhtaç durumuna düşmez, gurbet ilde mahzun olmaz, uzak yakın gibi olur ona ve nice dostlar kazanır.

Şöyle sayabiliriz:

1- Hiç kimseyi kırmamak,

2- İyi terbiye görmüş olmak,

3- Kuşkulu işler yapmamak; itham altında kalmamak,

4- Düzgün bir siret, iyi ahlâk,

5- Olgun davranmak; asil ve seçici olmak.

Kişi hayatından endişe ediyorsa kendini kurtarmak için malını, karısını, çocuğunu feda edebilir, yerini yurdunu terk edebilir. Zira bu saydıklarımız helâk olsa, kişi yine birini bulur, bir şeyler kazanır; yenilerinin geleceğine dair ümit besler. Oysa can bedeni terk edince yenisi gelmez. En kötü para, gerektiğinde harcanmayandır. En kötü hanım kocasına karşı serkeş davranandır. En kötü evlat, ana babaya eziyet edip âsi davranandır. En kötü dost, zor zamanda sırtını çevirip gidendir.

En kötü hükümdar, masumları korkutan, haydutları ve çeteleri kollayan, kısaca halkını koruyamayandır. En kötü ülke, anarşinin kol gezdiği, ekonomik sıkıntıların had safhaya vardığı ülkedir. Şüphesiz benim can güvenliğim yoktur senin yanında. Sana yakın olursam bana huzur yok.

Kuş Fenze bu sözlerden sonra hükümdara veda etti, uçup gitti.

İşte birbirlerine asla güvenmemeleri gereken kin dolu düşmanlık hikâyesi budur.

Aslan ile Âbid Çakal

Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne - Hükümdar ile Kuş Fenze

Hükümdar Debşelîm Filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bu hikâyeyi de dinledim. Şimdi suçsuz yere cezalandırdığı, sebepsiz yere huzurundan uzaklaştırdığı adamın gönlünü almak isteyen hükümdarın hikâyesini anlat.

Filozof Beydebâ aldı sözü:

- Hükümdar, suçlu yahut suçsuz, mazlum yahut müstahak; kime ceza vermişse gerektiğinde mutlaka çağırabilmeli onu. Evvelce cezalandırdığı bir adama yeri gelince müracaat edemiyorsa, o hükümdarın işi zor demektir. Siyaset işini çıkmaza sokar bu tavrıyla...

Kaliteli hükümdar, ceza vukuatı geçirmiş tecrübeli adamların durumunu araştırır ve onlardan istifade etmeyebilir. Dirayetli ve mutemet hükümdar onlara niye başvurmasın ki?

Devlet dediğin sistem sağlam fikirli, kaliteli adamlarla idare edilir. Vezirler ve müsteşarlarla kurulacak ilişki sevgi ve iyi niyet temelleri üzerine inşa edilir.

Lâkin sevgi ve iyi niyeti ancak görüş sahibi, asil ruhlu kaliteli insanlar hak eder.

Hükümdarın işleri çoktur; bir sürü yardımcıya, tahsildara, memura ihtiyacı vardır. Oysa bu tür görevleri yüklenecek adaylar arasında samimiyet, iffet ve hak yemekten sakınma ölçülerini taşıyanlar öyle azdır ki!...

Bu mevzuda en iyi misal arslan ile çakalın hikâyesidir.

Hükümdar merakla sordu:

- Anlat bakalım, neymiş bu hikâye.

Filozof anlatmaya başladı:

- Bir mağarada yaşayan çakal gayet zahidane bir hayat sürermiş. Dişi çakallar, kurtlar ve tilkilerle beraber gezmesine rağmen onların yaptıklarını yapmaz, kan dökmez, et yemez, hiç kimseye saldırmaz ve asla zulme yanaşmazmış.

Çevresindeki yırtıcılar ona muhalefet ederek demişler ki:

- Senin takip ettiğin bu usulden, yaşadığın zühd halinden memnun değiliz. Kaldı ki zahitlik sana zerrece fayda vermedi. Senin tabiatına yaraşan bizimle beraber koşmak, içimizden biri gibi davranmaktır; başka biri olmaya gücün yetmez senin... Söylesene kan içmek ve et yemekten alıkoyan nedir seni?

Çakal cevap vermiş:

- Ben kendim günah işlemedikçe sizinle beraber olmak günaha sokmaz beni. Zira günah mekâna ve arkadaşa bağlı değildir; keyfiyet ve yapılan işle bağlantılıdır.

İyi yerde oturanın işi iyi, kötü yerde bulunanın işi de kötü olsaydı zahidi inziva köşesinde, mihrabında öldüren adam günahkâr olmaz, onu ancak savaş meydanında öldüren günahkâr olurdu. Ben ancak maddî varlığımla sizin yanınızdayım. Kalbim ve amellerim size arkadaşlık etmiyor. Zira amellerin neticelerini düşünen biriyim ben; bu yüzden zahitçe yaşıyorum ya!

Bu açıklamayı yapan çakal zahitliğinden taviz vermemiş. İbadet, dünyaya değer vermezlik ve efendilikle ün salmış. Onun şöhreti bölge hükümdarı olan aslana erişmiş. aslan bu çakalın hak yemekten sakınırlık, ruh asaleti, ve güvenirlik gibi yüksek vasıflara sahip olduğunu duyunca derhal bir adam salmış, gelsin çıksın diye huzuruna.

Çakal gelince uzun ve tatlı bir sohbet olmuş aralarında.

Çakalı seven aslan birkaç gün sonra ona sarayında ikamet etme teklifinde bulunmuş. Aslan diyormuş ki:

- Senin de bildiğin gibi memurlarım çoktur benim. Epey yardımcım vardır ama gene de adama ihtiyacım oluyor. Senin dürüst ve hak yemez biri olduğuna dair haber ulaştı bana. Bu yüzden seni beğendim. Seni mühim bir vazifeye tayin edeceğim; yüksek bir mevki sahibi olacak, asil adamlar arasında yerini alacaksın.

Çakal demiş ki:

- Hükümdarların mühim vazifeler ve memuriyetler için özel yardımcılar seçmesi gayet tabiidir. Ancak hiç kimseyi zorlamamalıdırlar bu tür tayinler için. Zira zorla vazifeye getirilen adam kendini işine veremez. Ben hükümdarımızın lütfettiği vazifeyi deruhte etmenin ağırlığı altında ezilmek istemiyorum. Kaldı ki bu tür işlerde hiç tecrübem yoktur; sultanla ve saltanat işleriyle münasebetim olmadı şimdiye değin. Siz güçlü kuvvetli yırtıcı hayvanların sultanısınız; nezdinizde asalet, kudret ve ihtiras vasıflarına sahip nice vahşi hayvan vardır. Onlar sultanımızı iyi bilir ve bahsettiğiniz türden vazifeler alma ihtirasıyla yanarlar. İşte bunları görevlendirirseniz size yetecek ve sahip oldukları makamlardan ötürü de saadete gark olacaklardır.

Hükümdar derhal itiraz etmiş:

- Bırak bu lâfları! Sana mutlaka vazife vereceğim; mesuliyetten kaçamazsın.

Çakal cevap vermiş:

- Sultana iki tip hizmet eder. Ben ne o ne de bu tipten olabilirim. Ya ikiyüzlü yağcı, aşağılık bir herif ki emellerine ulaşır ve yağcılık yaparak suçlarını örter yahut kimsenin haset etmeyeceği bir ahmak ki "Baş üstüne!" der sultanın her emrine.

Gelelim dosdoğru, namuslu bir şeklide hükümdara hizmet etmek isteyen, ikiyüzlülük yapmayan adama... Eğer bu hâl üzere devam ederse hayatını kurtarması zordur. Hükümdarın azılı düşmanı da cephe alır ona can dostu da! Hükümdarın yakın dostları bu yeni görevliyi kıskanır, onun yerine geçmek ister. Sultanın düşmanı ise böyle kaliteli ve iyi ahlâklı bir görevlinin sultana yardım edeceğini ve saltanatının devamına vesile olacağını bildiği için dişlerini gıcırdatır.

Eh dostuyla düşmanıyla bu iki zümre, iyi ahlâklı görevliye cephe alınca elbet kendini boğazına kadar belâya gömülmüş bulur o.

Hükümdar aslan itiraz etmiş:

- Seninle beraber vazife yapanların haksızlığı ve kıskançlığı mevzuunu dert etme. Sen benim yanımdasın. Senin yapacaklarına ben kefil olur, onları engellerim. Ayrıca samimiyetinden ve hizmetinden ötürü mükâfatlandırırım seni; gayretinin karşılığı olarak makamını yükseltirim.

Çakal almış sözü:

- Eğer zât-ı âlileri bana hakikaten iyilik yapmak istiyorsa halk arasında huzurlu, gayet sakin, kederden uzak hayatımı yaşayayım diye serbest bıraksın beni; su ve ottan müteşekkil gıdama razı olurum. Zira iyi bilirim ki sıradan birinin ömrü boyunca göremeyeceği eza ve endişe sultanın civarında görev alan adama bir anda gelir. Huzur dolu az rızık, kısa hayat elbet daha iyidir korku ve ıstırapla dolu bol rızık, uzun hayattan.

Hükümdar aslan:

- Tamam, ne demek istediğini anladım. Ancak senin suratında ve kelimelerinde gördüğüm kuşku ve korkuya son ver. Bu siyaset işimde mutlaka senden faydalanmalıyım, başka yolu yok bunun!

Çakal cevap vermiş:

- Eğer hükümdar hazretleri ille de beni yanına almak istiyorsa şu konuda kesin söz istiyorum: Benim üstümde görev yapan biri, mevkiinin gitmesinden endişe ederek hükümdarı bana kışkırtsa yahut benden aşağıda olan biri makamımı elimden almak için iftiralar atarsa hükümdarım asla acele etmemeli, kendisine arz olunan iddiaları araştırmalıdır. İşte zât-ı âlîlerinden talep ettiğim ahit budur; sonra dilediğini yapsın. Eğer ona kalbim mutmain olarak itimat edersem, tüm gücümle ona yardım ederim; bana verdiği görevi samimiyet ve gayretim sayesinde en güzel şekilde deruhte ederim. O benim aleyhimde bir intiba edinmesin diye kılı kırk yarar, çok çalışırım.

Hükümdar sözün burasında hemen atılmış:

- Tamamdır! Senin için bu buyruğum ahittir. Daha da ilerisi var...

Böylece hükümdar, çakalı hazinelerin baş görevlisi yapmış. Diğer dost ve yakınlarından çok ona ilgi göstermiş, onun maaşını artırmış.

Lâkin aslanın çevresindekiler çakalın yükselişini hazmedememiş, bu işe canları sıkılmış, sinirli sinirli konuşmuşlar onun hakkında… Nihayet birleşmişler tuzak kurmak için; aslanı çakala karşı kışkırtmak hususunda anlaşmışlar.

*** * ***

Bir gün aslan çakala beğendiği cinsten et vermiş; o parçayı mutlaka muhafaza etmesini, sonradan huzuruna çıkarılmak üzere ambarın en mutena ve korunaklı kısmına kaldırılmasını emretmiş...

Bu haberi alan komplocular derhal harekete geçmiş, eti oradan almış, çakalın odasına taşıyıp bir kenara saklamışlar. Anlaşmalarına göre huzurda et mevzu edilirse çakalı yalanlayacaklarmış!

Ertesi gün aslan eti isteyince çakal ambara inmiş ve eti yerinde bulamayınca epey aramış. Kendisine komplo hazırlayanlardan habersizmiş. Ötekiler gelmiş, huzurda yerlerini almışlar. Hükümdar eti sormuş çakala ve sesini yükselterek baskı yapmış. Divandakiler bakışmış, içlerinden biri gayet efendi ve samimi bir hizmetkâr edasıyla söze girmiş:

- Biliyoruz, bazen zarar görse de biz hükümdarımıza faydalı ve zararlı şeyleri bildirmek zorundayız. Bize ulaşan istihbarata göre et çakalın evindeymiş!

Bir diğeri şöyle demiş:

- Vallahi kişinin kalbini bilmek imkânsızdır! Ancak siz bunu araştırırsanız sonuca ulaşır, çakalın evinde bulursunuz. Onun beceriksizliği ve hıyaneti ile ilgili hususları biz herkesten evvel doğrulamak durumundayız.

Başka biri almış sözü:

- Eğer bu iddia doğru ise yalnız hıyanetle karşı karşıya değiliz demektir; ortada nankörlük ve hükümdara karşı apaçık cüret var.

Bir diğeri:

- Bakınız iddia sahiplerine diyorum: Siz âdil ve fazilet sahibi memurlarsınız. Sizi yalanlayacak değilim. Lâkin durumun açıklık kazanması, hükümdarımızın derhal bir tahkikat komisyonu kurması ve çakalın evine göndermesiyle mümkündür.

Başka biri eklemiş:

- Hükümdarımız onun evini aratacaksa acele etmelidir. Zira onun özel adamları ve casusları dört dönüyor sarayda ve sokaklarda…

Divanda bu tür konuşmalar olmuş. Nihayet aslan, tesiri altına girmiş bu iddiaların. Çakalın getirilmesini emretmiş. Çakal huzura çıktıkta derhal sorguya çekmiş onu:

- Korumanı emrettiğim et nerede?

- Efendimiz, inanın o eti size hazırlasın diye aşçıbaşına verdim.

Hükümdar aşçıbaşını çağırıp sormuş eti.

Fakat bu herif de çakala komplo hazırlayanlar gruptanmış. Aslana demiş ki:

- Bu adam bana bir şey vermedi.

Hükümdar güvenilir bir adam göndermiş çakalın evine.

Adam evde bulduğu eti aslana getirmiş.

Bu komplonun son kısmında kurt söz almış; gerçek kesin olarak belirinceye dek konuşmayan vakur, ağır başlı biri gibi göstermiş kendini ve demiş ki:

- Hükümdarımız!... Sizin nezdinizde de çakalın hain olduğu gün gibi açık oldu herhalde! Onu affetmeyiniz. Zât-ı âlîleri onu affederse hiçbir hainin hıyanetini, hiçbir suçlunun suçunu öğrenemeyecektir bir daha!

Böylece hükümdar emretmiş, çakal huzurdan çıkarılsın ve gözlem altına alınsın diye.

Daha sonra mecliste bulunanlardan biri demiş ki:

- Hükümdarımız aslında basiretli ve işbilir bir padişahtır. Nasıl oldu da yanı başında görev yapan çakalın yalanı ve hıyanetini bu kadar zaman anlayamadı? Ben bu hainin kesin kanıtlardan sonra dahi hükümdarımız tarafında affedilmesine şaşarım doğrusu!

Bunca yönlendirme ve karalama kampanyasına rağmen aslan çakala elçi göndermiş, özür diliyormuş ondan.

Lâkin elçi kendi yazdığı düzmece bir mektupla geri dönmüş "Bu, çakalın cevabı!" diyerek.

Mektupta yazılanlar aslanı yine kızdırmış ve çakalın öldürülmesini istemiş aslan...

*** * ***

Bu arada hadiseleri başından beri takip eden anne aslan, oğlunun acele ettiğini düşünerek derhal adam sokmuş araya; infaz memurları idamı geciktirmiş.

Anne aslan oğluna demiş ki:

- Yavrum!... Çakalı neye dayanarak öldürüyorsun?

Aslan bildik hikâyeyi anlatınca annesi cevap vermiş:

- Yavrum, acele ettin... Akıllı ve basiretli kişi kendini acelenin yularına teslim etmeyip tedbirli davranarak pişmanlıktan kurtulur. Aceleci adam, dirayetsizliğinden ötürü daima pişmanlık meyveleri devşirir. Hele hele hükümdarlar tedbir ve teenni mevzuunda herkesten daha hassas olmalıdır; en çok onlara lâzım tedbir ve teenni ile hareket etmek!

Kadın kocasıyla, çocuk ebeveyniyle, öğrenci hocasıyla, asker kumandanıyla, âbid diniyle, halk hükümdarıyla, hükümdar Tanrı korkusuyla, takva akılla, akıl tedbirle kıvamını bulur, bir bütün oluşturur. Bu saydığımız şeylerin başında basiret vardır. Hükümdarın basiretli olması, hizmetine aldığı adamları iyi tanıyarak her birine hak ettiği mevkii vermesi ve bunların birbirleri hakkındaki ithamlarını dikkatli takip etmesi demektir. Zira vüzera ve müsteşar taifesi birbirlerini yemek isteyenlerle doludur.

Sen evvelce çakalı gördün, denedin; onun akıllı, güvenilir ve şahsiyet sahibi olduğunu anladın. Onu övüyordun daima; ondan razıydın. Bir hükümdar, görevlendirdiği memuru bu kadar övdükten ve iyi tanıdıktan sonra asla hain gibi görmemeli onu. Böyle davranmak hükümdara yakışmaz. Kaldı ki şu saraya geldiği günden beri çakalın hıyanetine değil namus ve samimiyetine tanık oldun. Bir tabak et için böyle değerli bir memuru helâk etmek, hükümdar kısmının yapacağı işlerden değildir. Şimdi çakalın durumunu yeniden araştırmalısın. Hiçbir zaman et yememiş zahit bir çakal nasıl oluyor da senin emanetini yiyor? Bunları iyi düşün. Belki çakalın hasımları çevirdi bu entrikayı; eti onlar götürüp sakladı çakalın evine. Kuşku yok, çaylağın pençesinde bir tutam et olsa diğer kuşlar onun başına üşüşür; bir köpekte kemik varsa diğer köpekler onun başına toplanır...

Çakal bugüne kadar daima sana yardım etmiş, sana dokunması muhtemel zararları defetmek için çok çaba göstermiş, bu hususta eziyet çekmiş ve senden hiçbir sırrını saklamamıştır.

Aslanın annesi bu öğütleri vermekteyken güvenilir adamlarından biri çıktı huzura ve çakalın suçsuzluğunun kesinleştiğini bildirdi.

Bu habere çok sevinen anne tekrar oğluna dönerek dedi ki:

- Madem ki çakal suçsuz bulundu, hükümdar derhal ispiyoncuların önünü kesmeli hatta bir daha böyle bir iftiraya başvurmamaları için suçluları cezalandırmalıdır. Akıllı adam, iyiliğe karşı nankörlük eden, zulme teşebbüs eden, hayırdan yüz çeviren ve ahirete iman etmediği için münafıklığa başvuran hainlere yüz vermez. Böyle aşağılık adamlar suçlarının cezasını hemen görmelidir. Sen şimdi çabuk kızmanın, tehevvür ile hataya düşmenin ne olduğunu öğrendin. Azıcık şeyden ötürü kızıp küplere binen adam, kırdığı kalbi -ne kadar şey feda ederse etsin- bir daha onaramaz. Senin çakala gidip gönlünü alman lâzım. Ona yaptığın haksızlık, derinlere inerek nefrete dönüşmemeli ve eski dostluğunuzun yerine kaim olmamalıdır!

Ne olursa olsun, hiçbir zaman terk edilmemesi gereken kişiler vardır. İyi ahlâklılık, asil ruhluluk, ahde vefa göstermek, kadir kıymet bilirlik, halka karşı sevgiyle davranmak, kıskançlıktan uzak olmak, eziyete ve zulme yanaşmamak, ne denli ağır bir yükün altına girseler de dostların külfetlerine ortak olmak gibi vasıflarla tanınan kişiler asla terk edilmez.

Hemen terk edilmesi gerekene gelince… Saldırganlık, huysuzluk, ahde vefa göstermemek, nankörlük, merhamet ve Tanrı korkusundan ıraklık gibi vasıflara sahip olan kişi… İşte böyle bir adamı hemen terk etmelidir. Sen çakalı tanıdın, denedin, onunla yeniden dost olmak yakışır sana.

*** * ***

Bu faydalı öğütlerden sonra aslan çakalı yanına davet etmiş; yaptığı haksızlıktan dolayı özür diledi, ihsanlar vaat etmiş ona ve demiş ki:

- Özür diliyorum ve seni tekrar eski makamına getiriyorum.

Çakal cevap vermiş:

- En hayırsız dost, kendi menfaati için arkadaşına zarar vermekten çekinmeyen, onu kendisi gibi görmeyen yahut başkalarına haksızlık yaparak onu hoşnut etmeye çalışandır. Böyle hayırsız, kalitesiz adamlar her yerde bol bol mevcuttur.

Evet, hükümdarımız bana karşı malûm hikâyede menfi bir tavır aldı. Artık kendisine eskisi gibi itimat etmediğimi söylersem bana içerlemesin. Onunla beraber olmak, yanında çalışmak doğru değil benim için.

Zira hükümdarlar ağır ceza verdikleri birini ne yanlarına almalı ne de tamamen korumalıdırlar. Zira devlete hizmet etmiş makam sahibi biri azledildikte, bir daha görev almasa bile hürmet görmeli, ikramdan mahrum bırakılmamalıdır.

Aslan onun infial halinde kırgın bir kalple mırıldandığı sözlere kulak asmadı ve itiraz etmiş:

- Senin ahlâkını gördüm, şahsiyetinle ilgili nice tecrübeden sonra… Emin, vefakâr ve dürüst biri olduğunu anladım. Beni sana karşı kışkırtmak isteyenlerin tuzaklarını gördüm, yalanlarına tanık oldum. Sen benim asil ruhlu yüce dostlarımdansın.

Bir tek iyilik dahi yüce insanın kalbinde derin bir tesir bırakır, pek çok kötülüğü unutmasına yol açar. Biz yine eskisi gibi sana güveniyoruz. Sen de bize güven artık. Bu bizim için de senin için de hayırlı olur; hep beraber seviniriz!

Hükümdarı sakince dinleyen çakal, kısa bir aradan sonra eski vazifesine dönmeyi kabul etmiş. Hükümdar ona daha fazla ihsan yapmış, hürmette kusur etmemiş.

Günler onun lehine işlemiş; hükümdarın en sevdiği adamlardan biri olmuş.

İlaz, Bilaz ve İraht

Debşelîm, Filozof Beydebâ'ya dedi ki:

- Bu hikâyeyi de dinledim. Şimdi hükümdarın saltanat ve devletini neyle koruyacağına dair bir misal ver... İşin kıvamının esneklik, mertlik, cesaret yahut efendilikle sağlandığını anlat.

Beydebâ aldı sözü:

- Hükümdarın devlet ve saltanatını koruması için gerekli olan en mühim nitelik, esnek ve soğukkanlı davranmaktır. Bu nitelik tüm işlerin temelinde, her şeyin başında sahip olunacak bir prensiptir. Hükümdarın siyasetini düzgün yürütmesi için gerekli olan en önemli özelliktir bu...

Anlatırlar ki Bilaz adlı hükümdarın İlaz adında âbid bir veziri varmış. Bir gece hükümdar epey korkutucu misallerle dolu sekiz rüya görmüş. Kan ter içinde uyanınca tabir etsinler diye zahitçe hayat süren Brahmanları çağırmış yanına. Onlar huzura çıktıkta rüyalarını anlatıvermiş.

Brahmanlar hep bir ağızdan demişler ki:

- Hükümdarımız garip, esrarengiz şeyler görmüş. Bize yedi gün mühlet verirse yorumunu sunarız.

Hükümdar demiş ki:

- Tamam, istediğiniz mühleti verdim gitti!

Böylece Brahman grubu huzurdan çıkmış, içlerinden birinin evinde toplanarak durum değerlendirmesi yapmışlar. Şöyle demişler:

- İşte görüyorsunuz!... Düşmandan intikam almanıza vesile olacak bir hadise!... Biliyorsunuz ki bu adam daha dün bizden (Brahman taifesinden) on iki bin kişinin canına kıydı. Şimdi bize sırrını açtı, rüyasının tabirini soruyor... Gelin ona taş gibi konuşalım; beti benzi atsın, kalbi endişeyle dolsun! İçini dolduran korku bizim taleplerimizi yerine getirmeye zorlasın onu. Ona açıkça şunları telkin edelim:

"Bize kurban olarak sevdiklerini ve en yakınlarını teslim etmelisin. Zira biz kadîm kitaplarımıza baktık; içinde bulunduğun kötü durumdan sıyrılman için isimlerini verdiğimiz kimseleri öldürmekten başka çare yok!"

Hükümdar kimleri öldürmek istediğimizi sorarsa şöyle diyelim:

"Senin en sevdiğin hatunu, Cüveyr'in anası İraht'ı istiyoruz. Oğulların arasında en sevdiğin çocuğu, Cüveyr'i istiyoruz. O çok değer verdiğin aziz yeğenini istiyoruz. Can dostun ve vezirin İlaz'ı istiyoruz, Sır kâtibin Kâl'i istiyoruz. O muhteşem, o eşsiz kılıcını, atların dahi yetişemediği beyaz filini, savaşlarda bindiğin küheylanı, büyük erkek fille dolaşan iki muhteşem fili ve süratli hareket eden iri gövdeli hecin devesini istiyoruz. Ayrıca bize yaptıklarının öcünü almak için şu meşhur bilgin, büyük filozof Kebariyon'u istiyoruz."

Bu teklifi yaptıktan sonra da şöyle deriz:

"Hükümdar!... Evvela bu saydıklarımızı tek tek öldürmeli, sonra onların kanlarını büyücek bir havuza akıtmalısın. Daha sonra sen oturacaksın havuzun ortasına ve biz Brahmanlar cemaati ülkenin dört yanından koşup geleceğiz sana; etrafında halka oluşturup dönmeye başlayacağız; okuyup üfleyeceğiz sana ve bedeninden kıpkızıl akan kanları ellerimizle sileceğiz. Seni güzel kokulu yağlarla, esanslarla ovacağız, yıkayacağız. Böylece sen o muhteşem tahtına kurulursun; Tanrı endişe ettiğin korkunç musibeti defeder başından.

Hükümdar!... Eğer buna dayanır, isimlerini tek tek verdiğimiz o çok sevdiğin kişileri ve hayvanları bize teslim eder, onları kendi maslahatınız için kurban edersen, bu belâdan kurtulursun! Devletin ve saltanatın aradığın düzene kavuşur ve daha sonra dilediğini geçirirsin gidenlerin yerine. Eğer taleplerimizi yerine getirmezsen devletinin elinden çıkmasından yahut tamamen mahvolmandan endişe ediyoruz."

Böyle konuşan Brahmanlar şunu eklemişler sohbetlerinin sonuna: "Zaten emirlerimizi yerine getirirse onu istediğimiz gibi mahvederiz!"

Konuştukları mevzuda kesin karara varıp birleşince, yedinci gün hükümdarın huzuruna çıkıp demişler ki:

- Hükümdar!... Biz kitaplarımızda senin gördüğün rüyanın tabirini aradık. Sonra birbirimizle istişare yaptık ve şu neticeye vardık: Bizimle baş başa kalmadıkça her şeyi anlatmamız mümkün değildir ey ulu ve muhterem Padişah!

Hükümdar, Brahman olmayan diğer meclis üyelerini huzurundan çıkarmış ve onlarla baş başa kalmış.

Brahmanlar aynen aralarında kurdukları gibi meş'um tekliflerini sunmuş hükümdara.

Hükümdar bin bir tasa ve keder içinde şöyle cevaplamış:

- Onlar benim canlarım!... Hayatıma denk olan bu isimleri öldürürsem yaşamanın tadı kalır mı bende? Öldüreyim kendimi daha iyi! Nasıl olsa bir gün zaten göçeceğim bu fâni âlemden; ilelebet hükümdar olacak değilim ya!... Ha ölüm ha sevgililerden ayrılık; ikisi de aynı şey!

Brahmanlar hemen itiraz etmiş:

- Eğer gazaba gelmezseniz bazı şeyler anlatacağız.

Hükümdar onlara izin verince şöyle demişler:

- Hükümdar!... Sen başkasının hayatını kendi hayatından daha değerli bulurken doğru söylemiyorsun. Bırak onu bunu; kendi hayatını mahvetme, devletini ve saltanatını koru. Sen sana faydası dokunacak şeyi yap.

Sana şeref ve kudret kazandıran halkındır; onlar nezdinde hürmet gör, saltanatını koru ki muradına kavuşasın.

Büyük ve mühim işi bırakıp zayıfı tercih etme ki mahvolmayasın; sevdiğini öne çıkarıp kendini geriye attığın için helâke uğramayasın!

Kesinlikle bilmelisin ki insan kendisine âşık olduğu için hayatı sever. Etrafındaki dostları da onlardan faydalandığı için sever. Senin Tanrı'dan sonra tek dayanağın mülkündür, devletindir. Yıllar süren nice zahmet ve elemden sonra kavuştun bu saltanata. Şimdi kalkıp da onu önemsememen hiç de akıl kârı değildir. Sen hayatın içini gerekli olanı yap; gerisine aldırma, boş ver. Sana zararı dokunmayacak ki bu saydıklarımızın.

Hükümdar Brahmanların pervasız, kaba ve müstehzi bir eda ile yaptıkları bu konuşmadan rahatsız olmuş; ziyadesiyle kederlenmiş ve ansızın kalkıp odasına girmiş... Kendini yüzükoyun yere bırakarak sudan çıkmış balık gibi debelenmiş ve acıyla ağlamış.

Kendi kendine diyormuş ki:

"Hangisi daha fecî bilmiyorum. Ölüm mü yoksa sevdiklerimi öldürmek mi? Eğer onları öldürürsem bir daha asla sevinemeyeceğim. Devletim ve saltanatımı öne sürüyorlar; oysa mülk dediğin ilelebet baki değildir. Sevgili İraht'ı görmezsem yaşamak benim neyime? Beyaz filim ve cins atım ölürse, bunların temsil ettiği ordu ve şahsî caka kaybolduğu için mülkümü nasıl korurum ki? Brahmanların öldür dediklerini öldürürsem hükümdarlık mı kalır bende? Sonra dünya tümüyle benim olsa ne yazar?"

Hükümdarın derin bir keder içinde çırpındığı haberi etrafa yayılmış.

* * *

Vezir İlaz, efendisinin pek mahzun olduğunu duyunca derhal sebeplerini düşünmüş ve şöyle demiş kendi kendine:

"Hükümdarımız beni çağırmadan onun huzura çıkmam ve başına gelen işi sormam asla münasip olmaz"

Böylece İraht'ın yanına gelen İlaz ona demiş ki:

- Hükümdarımız bugüne kadar bana danışmadan hiç bir şey yapmadı. Ne olduğunu bilmediğim bir hususu benden gizliyor. Lâkin bana herhangi bir mevzu açacağını da sanmıyorum. Herhalde bir iki gece evveldi; onu Brahmanlarla baş başa gördüm. Bizden ırak gizli gizli onlarla konuşuyordu; herhalde sırrını açtı onlara. Endişeliyim aslında! Brahmanlar onu kendisi için zararlı bir yola sürükleyebilir. Haydi kalk, hükümdarımızın huzuruna çık; hâl-hatır sor, niçin kederlendiğini öğren ve bana anlat. Ben huzuruna çıkamam şimdi. Belki Brahmanlar onun kafasını karıştırdı, kötü bir şeye teşvik ettiler onu. Hükümdarı iyi tanırım; kızdığı zaman kimseye bir şey danışmaz. O zaman önemli önemsiz, küçük büyük her şey eşit olur onun nezdinde!

İraht demiş ki:

- Hükümdarla aramıza karakedi girdi; birbirimize sitem ettik. Ben onun huzuruna çıkamam şimdi.

İlaz îtiraz etmiş:

- Böyle şeylerden ötürü ona kızma! Aklının ucundan dahi geçirme bunu! Senden başka hiç kimse onun huzuruna rahatça giremez. Çok defa şöyle dediğini işittim ben: "Ne kadar kederli olursam olayım İraht yanıma gelince hemen sıyrılıyorum kederimden!" Şimdi ona git, onu affettiğini bildir. Sen iyi bilirsin onun neden hoşlandığını, neyle rahatlayıp gamdan arındığını. Durma, onu sevindirecek şeyleri söyle. Öğrendiğin şeyleri derhal bana bildir ki hem biz huzura kavuşalım hem devlet erkânı rahatlasın.

İraht kalkmış, hükümdarın huzuruna çıkmış, başucuna oturmuş ve demiş ki:

- Ey daima övülen, herkesçe sevilen ulu hükümdar!... Nedir bu gam, nedir boğazına düğümlenen gussa? Brahmanlar ne dedi sana? Seni mahzun görüyorum; anlat bana derdini. Biz senin için varız; seninle sevinir, seninle düşeriz tasaya. Gerekirse kendimizi feda ederiz senin uğrunda; yâr olmanın anlamı budur.

Hükümdar konuşmuş:

- Hanım, hanım; derdimi sorup da hüznümü artırma! Zira senin sormaman gereken bir durum söz konusu!

Kadın almış sözü:

- Demek öyle!... Senin nezdinde bu hallere mi düşecektim ben?

Akıl bakımından en çok takdir toplayan kişi başına bir belâ geldiğinde soğukkanlı davranır; kendisine öğüt verenlerden kaçmaz, onları güzelce dinler. Zira araştırma, istişare ve tedbirle bu musibetten kurtulmak ister. Büyük günah sahibi bile rahmetten ümidini kesmez.

Kendini kedere kaptırma. Zira ziyan olmuşluk hissi ve hüzün asla geri çeviremez kaderin hükmettiği şeyi. Keder ancak bedeni inceltir, benzi sarartır ve düşmanın yüreğine su serper.

Hükümdar konuşmuş:

- Bana sorma bir şey... Beni zor durumda bırakıyorsun. Zaten senin sorunda da hayır yok. Cevap benim helâkimdir, senin ölümündür, canım gibi sevdiğim nicelerinin ve devlet erkânımın mahvolmasıdır. Mesele şu: Brahmanlar seni ve sevdiklerimin büyük bir kısmını öldürmem gerektiğini söylüyor. Oysa ben ne yaparım sizden sonra? Böyle hayatın anlamı olur mu? Kim bu kara haberi duyar da derin derin ah çekmez, dert deryasına salmaz kendini?

İraht bu sözlerle heyecanlanmış ama akıllı bir kadın olduğu için soğukkanlı davranmış. Heyecanını belli etmemiş hükümdara ve demiş ki:

- Hükümdarımız!... Kaygılanmamalısınız; biz size feda ederiz canımızı. Benden başka senin sevdiğin nice cariyeler vardır; seni mesut edeceklerdir elbet. Ancak ey ulu şahımız, sizden bir istirhamı vardır bu yaralı kuşunuzun. Size olan aşkından ötürü böyle bir talepte bulunuyor. Gayesi size nasihat etmektir.

Hükümdar:

- Nedir nasihatin?

Kadın konuşmuş:

- Bundan sonra güvendiğiniz, sevdiğiniz kimselere defalarca danışıp belli bir karara varmadıkça Brahman taifesine başvurmayınız. Onlara güvenmeyiniz. Zira onlar öldürme peşindeler. Oysa öldürmek pek mesuliyetli bir iştir. Öldürdüğün adamı asla diriltemezsin. Veciz sözlerdendir: "Değersiz gibi gözüken bir inciye rastlarsan asla bir kenara atma onu uzmanına göstermeden." Siz ey hükümdarım, düşmanlarınızı tanımıyorsunuz. İyi bilmelisiniz ki Brahmanlar sizi sevmez. Daha dün on iki bin Brahman öldürmediniz mi? Bu yanınıza gelenleri onlardan ayrı sanmayınız. Hayatım hakkı için, tüm kalbimle diyorum: Onlara rüyanızı anlatmamalı, sırrınızı açmamalıydınız. Size bu lâfları etmişlerse inanınız zâtınıza karşı kin ve öfkeyle kaynadıkları içindir. Galiba sizi, sevdiklerinizi ve vezirinizi öldürerek hedeflerine ulaşacaklar. Siz onların taleplerini kabul ederek öldürülmesini işaret ettikleri kimseleri öldürürseniz bununla kalmayacak, saltanatınıza ve mülkünüze konacaklar. Şimdi filozof Kebariyon'a gidiniz; o zekî bilgine rüyanızı anlatınız, tabirini ondan alınız!

Hükümdar bu sözlerle rahatlamış, onu her yandan saran kasavetli havadan sıyrılmış, atını hazırlatıp yola çıkmış ve filozof Kebariyon'a varmış.

Onun huzuruna geldikte yere kapanmış, uysal bir koyun gibi başı eğik beklemiş.

Filozof Kebariyon:

- Hayırdır!... Nedir bu hâl ey Padişah? Bakıyorum renginiz solmuş, yüzünüz bulutlanmış...

Hükümdar:

- Ben yedi rüya gördüm ve Brahmanlara anlattım. Onlar tabir ettiler ve beni derin bir kedere saldılar... Başıma çetin bir iş gelmesinden korkuyorum. Mülk ve saltanatımın gasp edilmesinden, başkalarına esir olmaktan korkuyorum.

Kebariyon:

- İster anlat rüyanı istersen anlatma!... Ben sana bütün tafsilatıyla gördüklerini anlatabilirim.

Hükümdar:

- Hayır hayır, senin ağzında daha güzeldir.

Kebariyon almış sözü:

- Bu rüyalar seni üzmesin ey hükümdar!... Asla endişeye kapılma.

Kuyrukları üzerine dikilen iki balık gördün; anlamı şudur: Nihâvend hükümdarından gelen bir elçi sana dört bin batman altın değerinde kırmızı yakut ve inciden mamul bir gerdanlık sunacak kutu içinde ve huzurunda dikilecek.

Arkadan uçarak gelip önüne konan iki ördek şu anlama gelir: Belh hükümdarından iki muhteşem küheylan hediye edilecek sana ve bunlarda huzurunda dikilecek.

Sol ayağında kıpırdayan yılanın anlamı şudur: Sıncin hükümdarından gelen elçi hâlis çelikten mamul eşsiz bir kılıç takdim edecek sana ve huzurunda duracak.

Vücuduna sürülmüş gibi gördüğün kanın anlamı şudur: Kâzerun hükümdarından gelen elçi karanlıkta parlayan erguvanî ipekten mamul enteresan bir elbise sunacak sana ve huzurunda dikilecek.

Su ile yıkanmanın anlamı şudur: Rihzin hükümdarından gelen elçi kralların giydiği cinsten keten bir elbise sunacak sana ve karşında dikilecek.

Kendini bembeyaz bir dağ üzerinde görmen şu anlama gelir: Keydur hükümdarından gelen elçi atların yetişemediği cinsten muhteşem bir beyaz fil sunacak sana ve huzurunda dikilecek.

Başında ateş gibi yanıp sönen bir şey görmen şu anlama gelir: Erzen hükümdarından gelen elçi yakut ve inci ile bezenmiş bir taç sunacak sana ve huzurunda dikilecek.

Gagasını senin başına vuran kuşa gelince, bunu şimdiden tabir edecek değilim. Korkma sana zararı yok. Ancak sevdiğin birine öfkelenip ondan yüz çevireceğine dair işaretler var bu son rüyada.

İşte ey hükümdar, gördüğün rüyaların yorumu böyle... Bu saydığım elçi ve posta memurları yedi gün sonra huzuruna çıkacaklar...

Hükümdar bu tabirleri dinledikten sonra Kebariyon'un huzurunda tekrar yere kapanmış ve sarayına dönmüş.

Hakikaten de yedi gün sonra elçilerin gelişiyle ilgili müjde verilmiş ona. Hemen tahta kurulan hükümdar eşrafın saraya gelmesine izin vermiş ve Filozof Kebariyon'un tabir ettiği hediyelerin gelişine tanık olmuş.

Filozofun bunca şeyi nasıl bildiğine hayret etmiş ve çok sevinerek demiş ki:

- Rüyalarımı Brahmanlara anlatmam; onların bana malûm cinsten lâflar etmeleri hiç de isabetli değildi. Eğer Tanrı'nın rahmeti ve uyarısı olmasaydı hem kendimi hem de çevremi mahvetmiş olacaktım. Kimse akıllı ve basiretli dostlarından gayrısına kulak asmamalı.

Kuşku yok ki bana doğru yolu gösteren İraht'tır. Onun dileğini kabul ettim, muvaffak oldum. Gelen hediyeleri onun önüne koyun, ne istiyorsa alsın.

Sonra İlaz'a dönen hükümdar:

- Tacı ve elbiseleri yüklen peşimden ve kadınlar dairesine gel.

Hükümdar, hatunları arasında en sevdiği iki hatunu, İraht ile Horaknah'ı huzuruna çağırarak İlaz'a demiş ki:

- Elbiseyi ve tacı İraht'ın önüne koy; dilediğini alsın.

Hediyeler İraht'ın önüne konunca kadın tacı almış; Horaknah da son derece kıymetli bir elbise almış. Hükümdarın âdeti bir gece İraht'la bir gece de Horaknah'la beraber olmakmış. Bir diğer âdeti de geceyi geçirdiği kadının zerdeli pilav hazırlaması ve hükümdara kendi elceğiziyle yedirmesiymiş.

Hükümdar İraht'a gelmiş, İraht ona pilav yapmış: tacı başında, pilav tabağı elinde huzuruna çıkmış...

Bu manzarayı gören Horaknah kıskançlık krizine tutularak derhal elbisesini giyinmiş; aydan aydın çehresi, güneşi andıran libası ile hükümdarın önünden süzülüvermiş...

Hükümdar kadının letâfeti karşısında hayran hayran bakmış ve İraht'a demiş ki:

- Galiba tacı alıp hazinelerimizde bir benzeri bulunmayan şu elbiseyi bırakmakla cahillik ettin.

İraht, sevgili hükümdarının Horaknah'ı övdüğünü, kendisini cahil bulup reyini kınadığını işitince kıskançlıktan çıldırmış. Elindeki tabağı hükümdarın başına indirmiş. Zerdeli pilav hükümdarın suratına akınca gördüğü son rüyanın Kebariyon nezdinde yapılan tabiri vuku bulmuş.

Hükümdar hemen yerinden kalkmış, İlaz'ı çağırarak demiş ki:

- Görüyor musun? Ben cihan sultanıyım; bu kendini bilmez cahil kadın bana nasıl hakaret etti. Onu götür ve öldür. Sakın acıma.

Huzurdan çıkan İlaz kendi kendine şöyle diyormuş:

"Hükümdarın hiddeti dininceye kadar bu kadını öldürmeyeyim. Bu kadın basiretli, ileri görüşlü, hanımlar arasında eşi menendi bulunmaz bir hatundur. Hükümdarı ölümden kurtaran, nice iyi işler yapan müthiş bir kadındır bu! Kaldı ki hükümdarımız bir gün yanıma gelip bana başvurabilir, af dileyebilir. Neden infazı geciktirmedin diye sormayacağından da emin değilim. O halde hükümdar ikinci defa onun hakkında menfi görüş izhar etmedikçe öldürmeme liyim. Eğer hükümdarı pişman görürsem kadını sağ salim getiririm huzuruna. Böylece mühim bir iş yapmış olurum; İraht'ı ölümden kurtarmış, hükümdarın gönlünü tasadan arındırmış ve herkesin kalbinde mutena bir yer edinmiş olurum. Lâkin hükümdarı gayet neşeli ve verdiği idam emri konusunda mutmain bulursam bu kadını öldürmenin zamanı gelmiş demektir."

Bu tür düşüncelerle kadını evine götürmüş. Güvendiği bir hizmetçiyi başına dikerek hükümdarın durumunun neye varacağı belli oluncaya dek hizmet etmesini emretmiş.

Sonra kılıcını kana bulayan İlaz, hükümdarın huzuruna gayet mahzun biri gibi girmiş ve demiş ki:

- Hükümdarım!... İraht Hatun'la ilgili emrinizi yerine getirdim.

Çok geçmeden hükümdarın kızgınlığı azalmış; İraht'ın güzelliğini, vefakârlığını ve sevecenliğini hatırlamış. Müthiş bir melale gark olmuş, işlediği hatadan ötürü…

Hükümdar kendini teselli etmeye çalışıyormuş ama bir yandan da İlaz'a sormak istiyormuş, verdiği kararı hakikaten uyguladı mı diye. Tabii açıkça soramamış bunu. Bilge İlaz'dan konuyu açmasını ve müjdeli haberi beklemiş hep...

İlaz zekî mi zekî bir vezir... Meseleyi anlamış ve demiş ki:

- Düşünme ve kederlenme ey hükümdar!... Zira keder ve tasa fayda vermez gidene... Ancak vücudun zayıflar, sıhhatin bozulur... Problem asla gücünün yetmeyeceği bir şeyse sabretmelisin. İstersen seni teselli edecek bir hikâye anlatırım.

Hükümdar:

- Tabii!... Haydi anlat bana!

İlaz başlamış anlatmaya:

- Anlatırlar işte… Bir çift güvercin, yuvalarını arpayla doldurmuş. Erkek dişiye demiş ki:

- Ortalıkta geçimimizi sağlayacak rızık buldukça buradan bir şey yemeyelim. Kış gelip de hiçbir şey bulamazsak yuvamızdakileri yeriz.

Dişi güvercin bu fikri beğenmiş ve kabul etmiş.

Kuşların topladıkları taneler yuvaya bırakıldığı zaman yaş imiş... Erkek güvercin gitmiş uzaklara. Yaz gelince, güneş ışığı taneleri kurutmuş ve büzüştürmüş. Erkek güvercin geriye dönünce taneleri eksik sanmış ve dişiye sormuş:

- Hani birbirimizle anlaşmıştık buradaki tanelerden hiç yemeyeceğiz diye? Ne oldu, niçin yedin?

Dişi güvercin hiç yemediğine yemin etmiş, erkekten özür dilemiş ama erkek ona inanmamış ve gagalamaya başlamış. Nihayet can vermiş zavallı dişi.

Yağmurlar günlerce yağıp kış mevsimi girince taneler yine ıslanmış şişmiş ve yuvayı doldurur hale gelmiş... Erkek bu manzara karşısında bin pişman... Yürümüş dişisinin cesedinin yanı başına uzanmış ve demiş ki:

- Madem seni arzulayınca bulamayacağım, madem sana elim değmeyecek, neme gerek yaşamak, neme gerek taneler… Sana haksızlık ettiğimi anladım; gideni geri getirmeye gücüm yetmiyor. Ne fayda taneden bana!

Erkek güvercin öyle derin bir kedere gark olmuş ki yemeden içmeden kesilmiş ve dişisinin yanında can vermiş.

İşte böyle hünkârım!... Basiretli insan ceza verirken acele etmez. Özellikle erkek güvercin gibi pişman olmaktan korkan kişi bu hususa dikkat eder.

Yine işittiğim hikâyelerdendir: Adam bir torba mercimeği başına koyarak dağa tırmanmış; nihayet dinlenmek için yere koymuş torbayı.

Bu esnada ağaçtan inen bir maymun, mercimekten avuç dolusu çalıp ağaca çıkmış. Elinden bir tane mercimek düşünce aramak için tekrar aşağı inmiş. Fakat o taneyi bulamadığı için elindeki tüm mercimeği düşürmüş, etrafa dağıtmış...

Siz de ey hükümdarımız, yanı başınızda nice sevdikleriniz var; onları bırakıyor, asla bulamayacağınız birini istiyorsunuz.

Hükümdar bu sözleri işitince İraht Hatun'un hakikaten ölmesinden korkmuş.

İki kişi arasında şöyle devam etmiş diyalog:

- Sus İlaz sus!... Bir tek kelimem ile harekete mi geçtin yoksa?... Niçin ağzımdan çıkıveren bir söze bağlandın ve ihtiyatlı davranmadın?

İlaz:

- Sözü asla değişmeyen ve tek kalan sadece Tanrı'dır. Onun kelimelerinde değişme yoktur. Sözünde tutarsızlık bulunmaz.

Hükümdar:

- Durumumu mahvettin!... İraht'ı öldürmekle kederimi kat kat artırdın!

İlaz:

- İki kişi mutlak üzülmeli:

1) Her gün fütursuzca günah işleyen,

2) İyilikten nasibi olmayan bedhah.

Bu iki tip insanın dünyada saadete erişmesi nadirdir. Cezalarını çekecekleri zaman da müthiş bir pişmanlık hissiyle yanarlar.

Hükümdar:

- İraht Hâtun'u sağ bulsam hiç bir şeye yanmam!

İlaz:

- İki kişi asla üzülmemeli:

1) Her gün gücü yettiğince iyilik yapan,

2) Hiç günaha yanaşmayan.

Hükümdar:

- Ah, ah... İraht'ı artık hiç göremeyeceğim.

İlaz:

- İki tip insan asla göremez:

1) Kör olan,

2) Akılsız olan.

Kör göğe yere, yıldızlara, uzağa ve yakına bakar ama asla göremez. Akılsız adam da güzeli çirkinden, iyiyi kötüden ayıramaz.

Hükümdar:

- Şimdi İraht'ı görsem ne kadar sevinirdim!

İlaz:

- İki tip insan daima mesuttur:

1) Basiretli kişi,

2) Bilgili kişi

Basiretli insan dünya işlerini nasıl biliyor, uzağı ve yakını fark ediyor, artan ve eksileni görebiliyorsa, bilgili insan da günahı ve sevabı görür, ahirete yarayan amelleri bilir ve doğru yola girer.

Hükümdar:

- İlaz!... Senden sakınmamız lâzım; kendimizi korumalıyız senden!

İlaz:

- İki tipten uzak durmak gerekir:

1) Ahlâkî değerlere inanmayan, "iyilik, kötülük, mükâfat, ceza yoktur; yaşadığım hiçbir

şeyden mesul değilim!" diyenden,

2) Gözünü haramdan, kulağını gıybetten, nefsini başkasına ait şeyden, kalbini günah ve dünya hırsından arındıramayan kişiden!

Hükümdar:

- Artık iyice düştüm. İraht konusunda hiçbir ümidim kalmadı. Ben onu asla hak etmemişim!

İlaz:

- Üç şey bomboştur, sıfırdır:

1) Suyu olmayan nehir yatağı,

2) Hükümdarı olmayan arazi,

3) Kocası olmayan kadın.

Hükümdar:

- İlaz efendi!... Ne kadar hızlı ve akıllıca cevaplar veriyorsun.

İlaz:

- Üç çeşit insan hazırcevap olur, her zaman "karşılık" verir:

1) Hazinelerini rahatça dağıtabilen sultan,

2) Sevdiği asil birine varan kadın,

3) Hayra ulaşmış, mutlak iyiliğe ermiş bilge.

Bu sözlerinin ardından İlaz bakmış ki hükümdar pek sıkışık, hemen vermiş müjdeyi:

- İraht Hatun hayattadır hükümdarımız!

Hükümdar ansızın sevinmiş, gözleri parlamış ve şöyle demiş:

- Ey İlaz!... Senin doğru sözlülüğün ve samimiyetin beni öfkelenmekten alıkoymuştur. Biliyordum ki sen bilginsin; İraht'ı öldürmeyeceğini umuyordum. Evet o büyük bir suç işledi ama bunu kıskançlık yüzünden yaptı. Aldırış etmemeli ve sabırlı olmalıydım. Fakat sen de az değilsin ey İlaz!... Beni denemek ve İraht hakkında endişeye düşürmek istedin. Sen benim nezdimde en büyük iyiliği yaptın. Ben sana müteşekkirim. Haydi git, onu getir.

İlaz hükümdarın huzurundan çıkmış, İraht'ın yanına gelmiş, ona süslenmesini söylemiş.

Kadın derhal emirlere uymuş. İlaz, İraht Hatun'la hükümdarın huzuruna çıkmış.

Kadın tahta yaklaşınca derhal ayaklarına kapanmış hükümdarın ve ayağa kalkarak demiş ki:

- Evvelâ bana acıyan ve inayetini eksik etmeye hükümdara teşekkür ederim. Büyük, çok büyük bir suç işledim; ondan sonra yaşama hakkım bile yoktu. Fakat hükümdarım, engin tahammülü, temiz mizacı ve sınırsız merhameti ile suçumu örttü. Sonra da benim infazımı geciktiren, böylece hükümdarımın asaletini, keremini, merhametini dürüstlüğünü bildiği için beni mutlak bir ölümden kurtaran İlaz'a teşekkür ederim.

Hükümdar da şöyle demiş İlaz'a:

- Bana, İraht'a ve tüm devlet erkânıma ne büyük iyilikler yaptın sen! Zira ölüm emri ağzımdan çıktıktan sonra onu sağ salim saklayan, bugün bana bağışlayan sensin. Bundan böyle senin öğüdüne güveneceğim. Nezdimde iyice büyüdün; sana olan saygım arttı. Devlet ve saltanatımda sana hükmetme yetkisi veriyorum. Dilediğin gibi davran, dilediğin gibi idare et. Bu yetkiyi verirken sana tüm kalbimle güveniyorum.

İlaz:

- Ey hükümdar!... Tanrı senin mülkünü ve saadetini daim kılsın. Ben bu yaptığımdan ötürü övgüyle lâyık değilim. Ben senin kölenim. Lâkin bir dileğim vardır: Hükümdarımız kendini asla gam ve kasavet dolu bir pişmanlığa sürükleyecek kararlar almamalı, mühim işlerde teenni ile hareket etmeli, aceleden sakınmalıdır. Hele hele böyle merhametli, şefkatli, dünyada eşi menendi olmayan muhteşem bir hatun hakkında asla acele etmemelidir.

Hükümdar:

- İlaz, doğru söylüyorsun. Sözünü kabul ediyorum. Akıllı, dirayetli insanlarla istişare ederek paçayı kurtardığım bu rüya işi ve infaz hadisesinden sonra bir daha asla büyük yahut küçük hiçbir işte acele etmeyeceğim.

Hükümdar daha sonra İlaz'a ihsanlar yağdırmış, sevdiklerinin ölümünü isteyen Brahman taifesini İlâz'a teslim etmiş.

İlaz onların topunu kılıçtan geçirmiş!

Hükümdar ve devlet erkânı memnun olmuşlar, bilgisinin genişliği ve asaletinden ötürü Kebariyon'u övmüşler. Zirâ onun ilmi sayesinde hükümdar, iyi veziri ve sevgili eşi ölümden kurtulmuşlar.

Sonraki Bölüm: Kelile ve Dimne (9) - **Dişi Aslan, Avcı ve Çakal**